

جدول های
ابعاد مختلف
شخصیت شناسی
امام جواد (ع)

نگاهی کلی به زندگانی امام جواد (ع)

محمد بن علی بن موسی مشهور به امام جواد(ع)، با کنیه ابوجعفر ثانی، امام نهم شیعیان، دهم رجب سال 195 هجری در مدینه چشم به جهان گشود و در آخر ذی‌قعدة سال ۲۲۰ هجری توسط همسرشان ام‌الفضل دختر مأمون در حالی که بیش از 25 سال نداشتند و پس از 17 سال امامت، به شهادت رسیدند و در کاظمین در جوار قبر جدش موسی بن جعفر(ع) به خاک سپرده شد.

مناظرات علمی امام جواد(ع) با عالمان دینی فرقه‌های اسلامی در مسائل کلامی همچون مقام خلفا و مسئله‌های فقهی و شرعی مانند حکم قطع دست دزد و حج، از مناظرات معروف امامان شیعه است مسئله امامت در کودکی، مهمترین چالش جامعه شیعه در عصر امامت امام جواد(ع) بود که برخلاف تصور به زودی تبدیل به یک اصل معرفتی شده و منجر به تقویت ایمانی جامعه شیعه گردید. برای آشنایی بیشتر با ابعاد وجودی امام جواد(ع)، جلوه‌های شخصیتی ایشان در قالب چند جدول شخصیت شناسی به همراه جدول‌های ایده‌یابی معرفی می‌گردد.

جدول ابعاد شخصیتی، نکته‌ها و پیام‌ها و ایده‌ها:

1. گونه شناسی القاب تقوی:

برای امام جواد (ع) در مجموع 43 کتاب تاریخی و حدیثی و فقهی و 15 کتاب انساب که درباره آن حضرت به اجمال یا تفصیل سخن گفته اند، در مجموع 139 لقب گفته شده است. مشهورترین القاب «جواد، تقی» است. و جدولی دیگر القاب آن حضرت را با تفکیک معرفی جلوه‌های گوناگون شخصیتی حضرت و با هدف بازنمایی چرایی و چگونگی انتساب آن حضرت به این القاب ارائه می‌گردد:¹

1. برای مطالعه بیشتر در این زمینه نک: مجموعه مقالات همایش سیره و زمانه امام جواد (ع)، ج 1، مقاله: بررسی تاریخی و آماری القاب امام جواد (ع)، مهتاب شورمیچ

القاب	رویکرد شخصیتی
محدث	ارتباط آسمانی
المنتجب، و المرتضى، المنتخب	برگزیده آسمانی
شفیع شیعتہ، منزل أهل الجنة فی درجاتهم	مقام آسمانی و اخروی
سجاد	رابطه آسمانی
مبارک	رابطه زمینی و مُلکی
امین، مامون	رابطه انسانی
نطفه مبارکه، طیبه، زکیه، رضیه، مرضیه	جسمی، تکوینی
اعجوبه اهل البيت، ابن الرضا	خانوادگی
عیسی الثانی	قرآنی
مبارک	ایمانی کلامی
الرضا، الصادق، الصابر، الفاضل، الزکی المختار، المرضی، و المتوکل، و المتقی، القانع، البرّ	اخلاقی
و قره أعین المؤمنین، و غیظ الملحدين، صاحب الذوابه	اجتماعی/سیاسی
جواد، باب المراد، ابواب الرحمه	اجتماعی/اقتصادی

جدول ایده یابی	
ایده های برنامه ای/تبلیغی	خاستگاه ایده
جامعیت و کمال شخصیت و سیرت امام معصوم در تمامی ابعاد شخصیتی و در تمامی حوزه های ارتباطی	گوناگونی القاب
- رابطه دو سویه بندگی و افاضه، منشأ دیگر مقام های زمینی و اجتماعی امام معصوم	القاب آسمانی حضرت

اثبات امامت در کودکی	- وجود روابط آسمانی و ملکوتی، منشأ کمال امام معصوم و پشتوانه
القاب اخلاقی و اجتماعی حضرت	فراوانی القاب اخلاقی امام جواد(ع) بیانگر شاخصه برتر خط امامت در مقایسه با خط خلافت و دیگر مدعیان دینداری و دانش در جامعه اسلامی، از جهت انسان دوستی راستین و در مسیر هدایتگری خالصانه
القاب جسمی	طهارت و عصمت جسمانی امام، بستر ساز تعلق روح القدس (مقام ولایت و امامت) به ایشان ^۲
القاب قرآنی	عیسی الثانی ^۳ بودن امام به معنی احتجاج درون دینی بر امکان امامت در کودکی از باب تشبیه مقام امامت با نبوت و تحقق نبوت در کودکی برای حضرات عیسی و یحیی و سلیمان نبی است.
کلامی ایمانی	لقب مبارک برای امام از جهت برکتش برای استمرار بخشی خط امامت و رفع حیرت و تحکیم و تعمیق ایمان شیعیان در زمانه خود و بلکه تا همیشه

2. شخصیت شناسی والدین و تولد:

امام جواد(ع) فرزند امام رضا(ع) و کنیزی پاک بنام سمانه است. گزارشی اجمالی از شخصیت شناسی این بانو^۴ چنین است:

رویکرد شخصیتی: خانوادگی (مادر)

2. برای مطالعه بیشتر در این زمینه نک: انسان شناسی و مهدویت، فصل انسان شناسی روحی - فطری: بر طبق روایات شاخصه روحانی امام نسبت به دیگر انسان ها تعلق روح القدس از لحظه تفویض مقام ولایت و امامت به آنها است. و این مقامی اختصاصی برای امام است که او را به آسمان ها و دنیای غیب متصل می سازد.

3. از جهت همانندی با حضرت عیسی (و سلیمان و یحیی) از جهت تفویض مقام نبوت در کودکی

4. برای شخصیت شناسی امام رضا نک: آیین برنامه سازی زندگانی امام رضا (ع)

ویژگی ها	مادر حضرت کنیزی از مردم منطقه «نوبه» ^۵ و از تبار ماریه قبطیه، همسر پیامبر اسلام، بود ^۶ .
نکته ها	در میان مادران 14 معصوم، مادر 7 معصوم زن آزاد و مادر 7 معصوم کنیز هستند.
تحلیل ها	تفاوت نداشتن زن آزاد و کنیز برای مقام مادری معصوم

برای دانستن دامنه و گستره این عدم تفاوت بانوان آزاد و کنیز در احراز مقام مادری برای معصوم به جدول مادران کنیز معصومین توجه نمایید:

مادران ام ولد (کنیز) در مادران امامان ^۷			
نام بانو	امام		ویژگی
	همسر	مادر	
شهربانو	امام حسین (ع)	امام سجاد (ع)	بانویی با درایت و بزرگمنشی
حمیده	امام صادق (ع)	امام کاظم (ع)	معلم بانوان در فقه و معارف و از اوصیای امام صادق (ع)
نجمه	امام کاظم (ع)	امام رضا (ع)	بهترین شاگرد علمی و اخلاقی حمیده و انس علاقه فراوانش به عبادت و عبودیت

5. کلینی، الاصول من الکافی، ج 1، ص 492؛ شیخ مفید، الارشاد، ج 2، ص 273؛ ابن حاتم، الدرالنظیم، ص 703. «النوبه» به اماکن متعددی اطلاق شده که معروفترین و گستردهترین آنها سرزمینی در جنوب مصر است که مردمانش مسیحی بوده‌اند. (ر.ک: یاقوت حموی، معجم البلدان، ج 5، ص 309)

6. کلینی، الکافی، ج 1، ص 492؛ شیخ مفید، المقنعه، ص 482؛ شیخ طوسی، تهذیب الأحکام، ج 6، ص 91.

7. بانوانی که طبق گزارش های حدیثی شیعه، در عین دوران و سفر سخت اسارت اغلب به صورت بیماری و با عنایات غیبی پاکی اشان حفظ شده و همگی دارای شخصیت ویژه و ممتاز و متفاوتی از دیگر بانوان تا پیش از وصل به خانه امامان بودند.

8. فقال: اخبرك عن هذه، اني اشتريتها من أقصى المغرب، فلقيتني امرأة من أهل الكتاب، فقالت: من هذه الوصيفة معك؟ فقلت: اشتريتها لنفسی، فقالت: ما ينبغي أن تكون عند مثلك، ان هذه الجارية ينبغي ان تكون عند خير أهل الأرض (عيون أخبار الرضا 17 / 1 - 18 أصول الكافي 1 / 487، كشف الغمة 3 / 102)

از نسل قبطیان که ماریه همسر پیامبر(ص) از آنان بود و پیامبر اسلام(ص) از او یاد نموده بود ⁹ و بانویی ممتاز که امام کاظم (ع) به او سلام ویژه رسانده بود ¹⁰	از مریسیه منطقه ای در نوبه جنوب مصر و از قبطیان(بومی های) مصر	امام جواد (ع)	امام رضا (ع)	سبیکه
از قانتات (فروتن و خاضع) و از بانوان برگزیده شمرده شده که در پناه حق تعالی بوده	مغرب (منتهی الیه شمال غرب آفریقا: مراکش کنونی)	امام هادی (ع)	امام جواد (ع)	سمانه
دور از آلودگی ها و وصی امام عسکری (ع) در آغاز غیبت صغری	از سرزمین مغرب	امام عسکری (ع)	امام هادی (ع)	حدیث
تربیت یافته حکیمه دختر امام جواد (ع) و مادر امام منتظر موعود(عج) در سخت ترین شرایط	به احتمال زیاد: رم شرقی (بیزانس)	امام زمان(عج)	امام عسکری (ع)	نرجس

جدول ایده یابی

خاستگاه ایده	ایده های برنامه ای/تبلیغی
--------------	---------------------------

⁹ . قال رسول الله صَلَّى الله عليه و آله و سلم: بأبي ابن خيرة الإمام، ابن النوبية، الطيبة الفم، المنتجة الرحم (كافي ج 1 ص 232)

¹⁰ . محمد بن يعقوب الكليني رحمه الله: ... يزيد بن سليل الزيدي، قال: لقيت أبا إبراهيم عليه السلام- ونحن نريد العمرة- في بعض الطريق ... ثم قال لي أبو إبراهيم عليه السلام: إني أخذ في هذه السنة و الأمر هو إلى ابني علي عليه السلام ثم قال لي: يا يزيد! و إذا مررت بهذا الموضع و لقيته و ستلقاه، فيشركه أنه سيولد له غلام، أمين، مأمون، مبارك، و سيملكك أنك قد لقيتني، فأخبره عند ذلك أن الجارية التي يكون منها هذا الغلام جارية من أهل بيت مارية، جارية رسول الله صَلَّى الله عليه و آله و سلم أم إبراهيم؛ فإن قدرت أن تبليغها مني السلام، فافعل. (كافي ج 1 ص 311)

<ul style="list-style-type: none"> - برای مادر معصوم، حالاتی از ادراک مقام های معنوی و ماورائی خصوصاً در زمان حمل به امام معصوم است که اختصاص به آنان دارد.¹¹ - مطالعه معجزات ویژه مقام مادری و زمان حمل معصومین از منظر انسان شناسی و کلامی و عرفانی - پاکی مادران امامان به هنگام ولادت امام معصوم به جهت طهارت و پاکی امام 	<p>حالات خاص مادری معصوم</p>
<p>همانگونه که مقام امامت، مقامی شایسته و خاص در میان جهان انسانی است، مقام همسری و مادری برای معصوم هم مقامی والا و نشان شایستگی آن بانوان است.</p>	<p>مادری معصوم</p>
<p>شایستگی مادری معصوم به جای شهرت خانوادگی، وابسته سلامت شجره خانوادگی و پاکی ویژه آن بانوان است.</p>	<p>مادران کنیز</p>
<p>مادران کنیز معصومین پس از ورود به منزل معصوم، دورانی را برای تربیت و تعلیم و تعالی طی می کردند، تا شایستگی مقام مادری معصوم را بیابند. آنان در مقایسه با دیگر بانوان، مقید به برنامه عبادی ویژه ای بودند.</p>	<p>کنیزهای تربیت یافته</p>
<p>گونه شناسی جغرافیایی و نژادی مادران معصوم از ایران تا شمال آفریقا و با فراوانی بیشتر از شمال افریقا</p>	<p>جغرافیای مادران معصوم</p>

11 . ادراک ناشی از کمالات جنین معصومانی که با خود همراه دارند. همانند گزارش هایی که در برخی روایات از سخن گفتن جنین با مادران در ماه های آخر حمل وجود دارد. به عنوان نمونه در دوران بارداری خدیجه کبری، فاطمه علیها السلام از درون شکم مادر با وی سخن می گفت، از خدیجه علیها السلام نقل شده است: در زمانی که به فاطمه حامله شدم، وی در شکم با من صحبت می کرد.

«لما حملت بفاطمة كانت حملا خفيفا تكلمني من باطني؛ (عبدالرحمن شافعی، نزهة المجالس، ج 2، ص 227) زمانی که فاطمه را باردار بودم، حملی سبک بود و از باطنم با من سخن می گفت.» و یا نقل می کنند که: «ان زمان که خدیجه به فاطمه حامله گردید، وی در درون شکم مادر، با وی سخن می گفت و خدیجه این مطلب را از رسول خدا پنهان می کرد. روزی رسول خدا بر خدیجه وارد شد، دید با کسی سخن می گوید، بدون این که شخصی نزد او باشد. فرمود: با چه کسی سخن می گفتی؟ عرض کرد: با کسی که در شکم دارم. حضرت فرمود: «بشری یا خدیجه هذه بنت جعلها الله ام احد عشر من خلفانی یخرجون بعدی وبعد ابیهم؛ بشارت تو را ای خدیجه، این [را که در شکم داری] دختری است که خداوند او را مادر یازده تن از جانشینان من قرار داده است؛ که ایشان پس از من و پدرشان [علی علیه السلام به عنوان امام] خارج می شوند.» (عیون المعجزات، ص 51)

و در منابع شیعی معتبر در عیون اخبار الرضا، ج 1 ص 20، از مادر امام رضا چنین نقل شده است: نُجْمَةٌ أُمُّ الرَّضَا ع تَقُولُ لَمَّا حَمَلْتُ بِإِبْنِي عَلِيٍّ لَمْ أَشْعُرْ بِثِقَلِ الْحَمْلِ وَ كُنْتُ أَسْمَعُ فِي مَنَامِي تَسْبِيحاً وَ تَهْلِيلاً وَ تَمْجِيداً مِنْ بَطْنِي فَيُفَرِّعُنِي ذَلِكَ وَ يَهْوُلُنِي فَإِذَا انْتَبَهْتُ لَمْ أَسْمَعْ شَيْئاً فَلَمَّا وَضَعْتُهُ وَقَعَ عَلَيَّ الْأَرْضُ وَ اضْعَأَ بَدَنِي عَلَى الْأَرْضِ رَافِعاً رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ يُحَرِّكُ شَفْتَيْهِ كَأَنَّهُ يَتَكَلَّمُ

امامان معصوم و تکریم ویژه از شخصیت متعالی بانوان کنیز تربیت یافته (تکریم امامان همسر و تکریم امامان فرزندان)	معصوم و کنیزان مادر
---	------------------------

رویکرد شخصیتی: درک محضر پدر	
ویژگی ها	بهرمندی کوتاه از نعمت حضور پدر در زندگی (تنها چهار سال)
نکته ها	<p><u>رابطه پدر با فرزند:</u></p> <p>امام رضا (ع) از بدو تولد در دانش آموزی به او عنایت داشت^{۱۲} و همیشه فرزندش را با عنوان ابو جعفر خطاب می کرد. (یکی از دلایل آن آماده سازی جامعه شیعه برای امامت در کودکی فرزندش بود)^{۱۳}</p> <p>امام رضا (ع) پس از سفر ولایتعهدی در چهار سالگی فرزند (تا هفت سالگی ایشان که به شهادت رسید)، از طریق نامه نگاری با ایشان در تماس بود</p> <p><u>رابطه فرزند با پدر:</u></p> <p>امام جواد (ع) پس از سفر پدر در فراغ پدر می گریست خصوصاً وقتی نامه های پدر توسط یاران پدر به ایشان می رسید نامه پدر را بر دیده گذارد و چنان می گریست که اشک بر گونه هایش روان می شد^{۱۴}</p>
تحلیل ها	رابطه عاطفی قوی امامان، در کنار ابتلاهای عظیم آنان

12 . همان شب ولادت، امام رضا علیه السلام به یارانش فرمود: «پسری روزیم شده که همانند موسی بن عمران، شکافنده دریاهاست ...». امام رضا (ع) تمام طول شب را کنار گهواره فرزند گذارند و با او صحبت کرد. راوی می گوید: پس از اینکه این کار چند شب تکرار شد به امام گفتم: شما تنها کسی نیستید که در این دنیا بچه دار می شود! چرا هر شب برایش دعا می خوانی؟! فرمود: اینها که دعا نیست؛ دارم او را سرشار از دانش می کنم (مسعودی، اثبات الوصیة، ص 230)

13 . حتی امام در برخی از نامه ها که از خراسان برای امام جواد (ع) فرستاد، خطاب به فرزند خردسالش با عنوان کسی که پس از من، جانشین من در خاندانم است و یا از تعبیر «فداک ابوک» (پدرت به قربانت) استفاده کرده است و گاه اوصافی همچون «جداکننده حق و باطل» و «زنده کننده حق و میراننده باطل» یاد می کرد.

شیخ صدوق، عیون اخبار الرضا، ج 1، ص 267، ح 1، باب 60.

عیاشی، التفسیر، ص 131، ح 436.

کلینی، الکافی، ج 1، ص 320، ح 4.

کلینی، الکافی، ج 1، ص 321، ح 11؛ شیخ طوسی، اختیار معرفة الرجال، ج 2، ص 828، ش 1044

14 . (شیخ طوسی، اختیار معرفة الرجال، ج 2، ص 838، ش 1073).

جدول ایده یابی	
ایده های برنامه ای/تبلیغی	خاستگاه ایده
<ul style="list-style-type: none"> - امام جواد (ع) در میان امامان، کمترین بهرمندی از پدر را در طول زندگی اش داشته است (و بعد از ایشان امام مهدی (عج) با 5 سال و سپس امام هادی (ع) با 8 سال هستند) - دورافتادگی از پدر در خردسالی، ناشی از ظلم جریان باطل، ابتلایی عظیم برای هردو امام 	دورافتادگی از پدر در سه سالگی
<ul style="list-style-type: none"> - امام رضا (ع) با توجه به دانش غیبی در مورد دورافتادگی قریب الوقوع، از نوزادی تا زمان جدایی در سه سالگی بر تربیت معصومانه فرزند عنایت داشت - ماهیت شناسی تربیت معصومانه انسان کامل از جهت شناسی شیعی (در مقایسه با انسان های معمولی)، به ویژه وقتی قرار است مسئله امامت در کودکی رخ دهد - امام رضا (ع) و زمینه سازی های معرفی وصایت فرزند از همان زمان تولد و خردسالی فرزند 	عنایت ویژه ویژه از نوزادی
<ul style="list-style-type: none"> - تبیین انسان شناختی مدل رشد انسان کامل و تربیت ورزی او با در نظر گرفتن در شرف تفویض مقام امامت در کودکی (با کمک مطالعه الگوهای قرآنی تفویض نبوت در نوزادی و یا کودکی) 	سلوک ویژه امام در کودکی

3. نمونه هایی از جدول های شخصیت شناسی امام :

در زندگی امامان دو واژه برای بازشناسی زندگی آنان کاربرد دارد. شخصیت و سیره. شخصیت به مطالعه شخص امام و دامنه ویژگی های فردی امام می پردازد. و سیره به حوزه روابط اجتماعی و جلوه های امامت تاریخی هر امام می پردازد. در این مرحله جدول های شخصیت شناسی ارائه می گردد. و جلوه های سیره ای امام به فصل های بعد واگذار می گردد.

برای بازشناسی شخصیت جامع و کامل هر امام هم می بایست بر اساس نگاه بینا رشته ای ترکیبی از جدول شخصیت شناسی با مبانی کلامی و یافته های تاریخی در مورد هر معصوم در کنار هم قرار گیرد تا بتوان به شخصیت جامع هر امام دست یافت. این مهم هم مجالی واسع و تخصصی می طلبد. بنابراین در این اثر تلاش شده است تنها در محدوده یافته های مستند، ابعاد شخصیتی بارز امام در کنار نکات ایده یابی، معرفی گردد:

رویکرد شخصیتی: زمان تولد و شهادت ¹⁵	
ویژگی ها	درباره تولد سال، تولد (195 ق) مشهور و مورد قبول علمای شیعه است ولی روز تولدمورد اختلاف شدید وجود دارد و مشهور ترین اقوال چنین است: - 10 رجب - نیمه رمضان در مورد شهادت ایشان هم سال شهادت (220 ق) مشهور بوده و درباره ماه شهادت اختلافی بین ذیحجه و ذیقعدہ است که قول به شهادت در ذی القعدہ در منابع متقدم شیعی و سنی مشهور تر است.
نکته ها	ده رجب قول مشهور معاصر ماه رمضان قول مشهور در منابع متقدم شیعی و غیر شیعی
تحلیل ها	مهمترین دلیل انتخاب ده رجب، ورود این تاریخ در دعایی از نائب سوم دوران غیبت صغری است که شیخ طوسی در مصباح المتہجد آن را نقل کرده و در قرن معاصر از طریق مفاتیح الجنان رواج یافته است.

جدول ایده یابی	
خاستگاه ایده	ایده های برنامه ای/تبلیغی
نقش فرهنگی مفاتیح الجنان	تلاش علمای شیعه برای فرهنگ سازی مناسبت های معصومین
پراکندگی مناسبت های معصومین	- پراکندگی مناسبت های تولد و شهادت معصومین در طول سال، بستر ساز فرصت های معنوی و جهش در مسیر تعالی از منظر سلوک در سلوک امام معصوم - زیارت معصومین در روزهای های مناسبتی، فرصتی برای قرب و تعالی وزه

15 . در این زمینه نک: مجموعه مقالات همایش سیره و زمانه امام جواد (ع) ج 1 ص 40، مقاله نقد و بررسی تاریخ ولادت و شهادت امام جواد (ع)، نوشته یدالله مقدسی

<p>فرآوانی مناسبت های معصومین</p> <p>- مکتب تشیع، مکتب زمان شناسی در سبک زندگی دینی /معنوی</p> <p>- پراکندگی مناسبت های مذهبی، بسترساز توزیع فرصت های معنوی تعالی و کمال در طول سال</p>	<p>فرهنگ زیارت در روزمناسبت</p> <p>الگوی فرهنگی امامان شیعه در ایجاد انس و پیوند پیوسته با معصومین با رهبرد توصیه به زیارت مجازی در روزهای مناسبتی</p>
---	--

رویکرد شخصیتی: برکت تولد	
ویژگی ها	<p>امام جواد(ع) تنها فرزند امام رضا(ع) که در بزرگسالی ایشان (47 سالگی) و در 12 سالگی دوران امامت حضرت متولد گردید</p>
نکته ها	<p>12 سال طعنه ها و شبهه پراکنی های جریان انحرافی واقفیه بر علیه امامت امام رضا(ع) به علت تاخیر در ولادت فرزند با وجود پیش بینی گسترده میلاد او توسط امامان پیشین و امام رضا(ع) وجود برادران متعدد امام رضا(ع) و وجود برخی گرایش های زیدی در بعضی از آنان و دامن زدن آنان به شبهات تاخیر ولادت</p> <p>12 سال بشارت امام رضا(ع) به شیعه (به دوست و دشمن)</p> <p>12 سال انتظار میلاد در جامعه شیعه</p>
تحلیل ها	<p>وجود حیرت ضمنی در جامعه شیعه نسبت به مسئله امامت امام رضا(ع) تا زمان ولادت برکت ولادت امام جواد(ع) در ثبات ایمانی شیعه و دفع شبهات واقفیه</p> <p>برکت بودن ولادت فرزند از سه جهت:</p> <ul style="list-style-type: none"> - تثبیت خط امامت - رفع حیرت از جامعه شیعه - رفع زمینه های شبهه از علویان تشکیک گر در انتساب

جدول ایده یابی

خاستگاه ایده	ایده های برنامه ای/تبلیغی
برکت ولادت معصوم	بررسی تاریخی ولادت های معصومین از منظر بازتاب های ملکوتی و یا مُلکی ^{۱۶}
شبهات و مسائل علمی ولادت	بازتاب های معرفتی ولادت معصومین در دانش کلام و ولایت پذیری شیعی با محوریت بازتاب کلامی/اجتماعی ولادت امام جواد(ع) (در مقایسه با کارکردهای کتمان ولادت امام زمان از جهت دفع توطئه های جریان خلافت)
مصادیق و معانی برکت ولادت تقوی	گستره برکت ولادت تقوی از جهت؛ استمرار خط امامت و حفظ سلامت ایمانی جامعه شیعه، خنثی سازی زمینه های نفوذ و تبلیغ فرق انحرافی و نومییدی خط خلافت از به نابودی کشاندن خط امامت
تاخیر ولادت در جامعه شیعه	جامعه شیعه و تجربه انتظار ولادت، تمرینی برای انتظارهای بزرگتر در مسیر آینده خط امامت

رویکرد شخصیتی: شخصیت جسمی/بدنی	
ویژگی ها	رنگ نسبتاً تیره (سبزه) بدن امام جواد(ع) به اعتبار مادرش که از سرزمین نوبه بود
نکته ها	بهانه جوئی و عیب جوئی پیوسته بر امام: - در دوسالگی از سوی برخی علویان و اطرافیان - در آستانه شهادت امام جواد(ع) از سوی ابن ابی داود قاضی از دسیسه گران قتل امام
تحلیل ها	توهم شرط بودن رنگ بدن در امر امامت و یا تحقیر شخصیت امام به علت سبزه رویی

جدول ایده یابی	
خاستگاه ایده	ایده های برنامه ای/تبلیغی

16. با تاکید بر ولادت پیامبر(ص)، امیرالمومنین(ع)، حضرت زهرا(س)، سیدالشهدا(ع)، امام جواد(ع)، امام زمان(عج)

تعریف غلو محور از عصمت	عصمت در امام از جهت جسمی به معنی سلامت جسمانی امام است و نباید آنرا با سفیدی و زیبایی خلط کرد
شخصیت جسمانی	انسان کامل، از جهت جسمانی، تابع قانون وارث و ژنتیک است، بدین جهت در شخصیت شناسی معصوم بر طهارت و سلامت شجره خانوادگی معصومان تاکید می گردد.
ظلم های تاریخی	شباهت امام رضا(ع) و پیامبر(ص) در تاریخ امامت (و مادر امام جواد(ع) و ماریه مادر ابراهیم) در مسئله تهمت ناروای افک

رویکرد شخصیتی: اطرافیان (برادر رضاعی)	
ویژگی ها	احمد بن ابی خلف برادر رضاعی امام جواد(ع)
نکته ها	او و پدر و مادرش برده بودند پس امام رضا(ع) آنان را خرید و آزادشان نمود. و مادرش به امام جواد(ع) شیر داد. احمد چون بزرگ شد، پیشکار امام رضا(ع) گردید. او راوی حدیث از امام رضا(ع) و امام جواد(ع) بود. علی بن ریان اشعری و شاذان پدر فضل بن شاذان نیشابوری، راویان حدیث از او هستند
تحلیل ها	توفیق انتساب رضاعی با معصوم

جدول ایده یابی	
خاستگاه ایده	ایده های برنامه ای/تبلیغی
حضور در منزل امام	برکت حضور در منزل امام، از جهت رشد و تعالی فردی و خانوادگی و از جهت ماندگاری در تاریخ
پاکی مادر احمد	پاک زیستی مادر و انتخاب او برای شیردهی امام معصوم و برکت آن برای سعادت و تعالی فرزند خودش

برادر رضاعی امام	برکات انتساب رضاعی با خاندان امامت و نقش تاریخی (ومسئولیت پذیری) برادران رضاعی معصومین در امام یآوری در شرائط خاص ^{۱۷}
------------------	---

رویکرد شخصیتی: مسئله امامت در کودکی	
ویژگی ها	چیستی و چگونگی امام در کودکی از جهت کلامی
نکته ها	<p>چیستی امامت در کودکی:</p> <p>امامت در کودکی واقعیتی در جهان تشیع در پایان دوران امامت بود، که از جهت ظاهری و انسان شناسی جسمی، شبیه پادشاهی و یا حکومت در کودکی است که در تاریخ نمونه های فراوان دارد. البته در آن موارد تارسیدن کودک به سن فهم و قدرت کسانی به عنوان نائب السلطنه وجود دارند. ولی در امامت در کودکی به علت تفاوت ماهوی و انسان شناختی شخصیت و شخص امام و مسئله امامت، راهبری و امامت در کودکی از همان آغاز مستقیماً توسط امام کودک صورت می گیرد.</p> <p>چگونگی امامت در کودکی:</p> <p>امامت در کودکی ناشی از فزونی توطئه ها و آزارهای خط خلافت در برابر خط امامت در دوران پایانی انسان 250 ساله صورت می گیرد که بازتاب آن رخداد سه مورد امامت در کودکی و دو مورد شهادت امامان در جوانی، در ظرف زمانی 60 ساله از سال 200 تا سال 260 است. بدینگونه که:</p> <ul style="list-style-type: none"> - امام جواد(ع): امامت در 8 سالگی + شهادت در 25 سالگی - امام هادی(ع): امامت در 8 سالگی (شهادت در 43 سالگی) - امام عسکری(ع): امامت در 22 سالگی (شهادت در 28 سالگی) - امام زمان: امامت در 5 سالگی
تحلیل ها	تحلیل انسان شناختی امامت در کودکی:

17. در تاریخ برای پیامبر اسلام(ص) و امام سجاد(ع) و امام جواد(ع) ، برادران رضاعی بر شمرده شده است. که اتفاقاً برادر رضاعی امام سجاد(ع)یحیی بن ام طویل یکی از شیعیان خاص آن حضرت بود و از اولین احباگران تشیع راستین دو دهه پس از عاشورا در کربلا بود. او در نهایت به جرم تشیع توسط حجاج به شهادت رسید.

هویت انسانی مرکب از جسم و روح است. امامت در کودکی، به معنای پدیده‌ی دوگانه‌ی کودکی در جسم و تعالی و کمال در روح و ساحات روحانی انسانی است. کودک بودن پدیده‌ی جسمانی است و مقام امامت امری مرتبط به مقامات و مراتب روح است پس امامت در کودکی از یکسو جسمانیت است که به اقتضای کودکی و نوجوانی تا بلوغ، سیری طبیعی مانند دیگر انسان‌ها دارد. ولی از جهت ولایت و امامت دارای عصمت و علم غیب است. و این امر به روح باز می‌گردد. و بلوغ روحانی با تصرف تکوینی و غیبی می‌تواند فارغ از سیر جسمانی صورت بگیرد.

جدول ایده‌یابی

خاستگاه ایده	ایده‌های برنامه‌ای/تبلیغی
آغاز امامت در کودکی از امام جواد(ع)	- نزدیکی دوران ولادت امام موعود(عج) و وحشت خط خلافت و روی آوردن به امام کشی های پی در پی با هدف جلوگیری از ولادت امام موعود(عج) و ایجاد بحران در جامعه شیعه - آغاز دوران ابتلای عظیم امامان از سوی خلفا در آستانه میلاد امام موعود(عج)
دوران امامت در کودکی	جامعه شیعه و تحمل آزمایش معرفتی و تاریخی مهمی در آستانه میلاد موعود(عج) که به علت بلوغ تاریخی از آن سربلند بیرون آمد
مبانی امامت در کودکی	- تفاوت ماهوی مسئله امامت در کودکی با پادشاهی یا نبوغ در کودکی از جهت واقعیات انسان شناسی انسان کامل (و تفاوت های جسمی/روحي انسان کامل کودک با کودکی انسان معمولی) - مبانی کلامی و قرآنی امامت در کودکی (خصوصا با تشبیه به مسئله قرآنی نبوت در کودکی)

رویکرد شخصیتی: دشواری های امامت در کودکی

ویژگی‌ها	مواجهه های متحیرانه برخی شیعیان و مسلمانان در آغاز رویداد امامت در کودکی
نکته‌ها	دشواری‌ها از جهت پذیرش اجتماعی شیعیان: - شک اولیه جامعه شیعه

<p>- تصور باطل برخی از شیعیان در جمع کودکی با امامت از جهت هدیه دادن وسایل بازی به امام در کودکی^{۱۸}</p> <p>توطئه ها جهت سوء استفاده از کودکی آن حضرت برای ایجاد خدشه در مقام امامت:</p> <p>- تلاش مامون در جشن عقد برای کشاندن امام به لهو و لعب دربار</p>	
<p>فهم و رعایت ادب نسبت به امامت در کودکی به شخصیت عالم و رشد یافته ای چون علی بن جعفر صادق، که در کهنسالی، دست امام را در مسجد النبی پیش روی مردم می بوسید، چرا که او لیاقت امامت نیافت ولی امام جواد(ع) شایستگی امامت را یافت</p>	تحلیل ها

جدول ایده یابی	
ایده های برنامه ای/تبلیغی	خاستگاه ایده
<p>- دو گانه جسم و روح در مسئله امامت در کودکی، و ضرورت درک درست کودک جسمانی با کمال روحانی</p> <p>- لازمه جمع بین ایمان گرایی صرف با ترک نگرش عالمانه در مواجهه با امامت در کودکی، در تحقق آسیب هایی که اگر به سرعت اصلاح نگردد زمینه پیدایش انحراف دینی می گردد.</p>	تحلیل انسان شناسی امامت در کودکی
<p>فرصت سازی تاریخی عالم غیب، برای رشد فکری و علمی و ایمانی جامعه حق در فرایند رشد تاریخی 200 ساله</p>	امامت در کودکی از زاویه جبهه حق
<p>- مواجهه غیر عارفانه خواص و عوام جبهه باطل (مسلمان نما) و دوگانه قصد تحقیر اما درماندگی و شرمندگی در کنار حیرت در فهم و درک این رویداد شگفت (عصمت و علم غیب در کودکی)</p> <p>- مواجهه امامت در کودکی (عصمت و علم غیب و ولایت تکوینی) با خلیفه پر مدعای میان تهی، بیانگر عمق تضاد و فاصله نگرشی و ارزشی دو خط امامت و خلافت</p>	امامت در کودکی از منظر جبهه باطل

18 . در این زمینه علی بن حسان واسطی (به اعتبار واسطی بودن یعنی دوری از مراکز علمی کوفه و بغداد و حتی بصره می توان حدس زد که در فهم امامت در کودکی بیشتر دچار مشکل باشد) می گوید عازم دیدار امام جواد بودم پس من مقداری اسباب بازی بچه گانه بعضی از نقره بود بهمراه داشتم با خود تصمیم گرفته بودم آنها را بمولایم حضرت جواد(ع) هدیه کنم وقتی مردم جواب های خود را گرفته رفتند امام علیه السلام از جای حرکت کرد و عازم صریحا شد من از پی آن جناب رفتم در بین راه موفق غلامش را دیدم گفتم برای من از امام علیه السلام اجازه بگیر. اجازه گرفت وارد شده سلام کردم ولی در چهره آقا آثار ناراحتی مشاهده می شد. نگاهی از روی خشم بمن نموده بعد صورت بطرف راست و چپ گردانید. آنگاه فرمود خداوند مرا برای بازی نیافریده مرا چه به بازی. من از آن جناب پوزش خواستم عذر مرا پذیرفت.

<p>- درماندگی های مدعیان علم و دانش (مامون و علمای معتزله درباری او که زیرکترین علمای عقل گرای عامه تا آن دوره بودند) در برابر دانش بیکران امام کودک، نهایت خواری و شرمندگی مدعیان خلافت و سرمایه های اجتماعی/فکری آنان است.</p>	
--	--

رویکرد شخصیتی: عادت ها و علاقه های حضرت	
علاقمندی ها و تعلقات	ویژگی ها
<p style="text-align: center;">- علاقه مندی های فاطمی:</p> <p>1. برنامه مرتب حضرت در زیارت هر روزه مسجد النبی و نماز در خانه حضرت فاطمه(س) (باوجود اینکه منزل حضرت در صریا بود).</p> <p>2. سکونت در صریا (کسره صاد و سکون راء) از صدقات پیامبر(ص) به حضرت زهرا(س) در حومه مدینه¹⁹</p> <p>3. علاقمندی به شربت خرما از صدقات و موقوفات پیامبر(ص) (برای حضرت زهرا(س))²⁰</p> <p>- (علاقه حضرت به انگور رازقی²¹ (و مسموم شدن ایشان با همین انگور توسط ام فضل))</p>	<p>نکته ها</p>

19. صریا از صدقات پیامبر(ص) به حضرت زهرا(س) بود (الموسوعة الكبرى عن فاطمة الزهراء(س)، الأنصاري، ج7، ص:158، به نقل از: الخرائج و الجرائح: ج 1 ص 328، و: المناقب: ج 4 ص 291) که در سه میلی (کمتر از 6 کیلومتری) مدینه و احتمالا در سمت مشربه ام ابراهیم بود (روي عن الحسن بن علي الوشاء، قال: كنت بالمدينة ب «صريا» في المشربة مع أبي جعفر عليه السلام... الخرائج و الجرائح: ج 1، ص 383، ح 13. -- عنه البحار: ج 50، ص 52، ح 25) آنجا را امام کاظم(ع) احیا و آباد کرد. (مناقب ابن شهر آشوب 489/3) و پس از ایشان امام رضا(ع) و امام جواد(ع) و امام هادی(ع) تا پیش از تبعید به سامرا، سکونت خود را به آنجا منتقل کردند. و اغلب دیدارهای امامان با یاران ایشان در آنجا رخ داده است (عن البزنطي، قال: بعث إلي الرضا عليه السلام بحمار له، فجئت إلى صریا فمكثت عامة الليل معه، ثم اوتيت بعشاء، ثم قال: افرشوا له، ثم اوتيت بوسادة) درباره ولادت امام جواد(ع) در صریا قول محکمی وجود ندارد ولی امام هادی(ع) به تصریح تمامی منابع، در صریا متولد گردیده است. و این گواهی بر اقامت پیوسته امام جواد(ع) در صریا و رفت و آمد روزانه اش با مرکب به شهر و مسجد النبی بوده است.

20. کافی- ج 6 ص 416- ابراهیم بن ابی البلاد گفت: (خدمت حضرت جواد رسیده گفتم: من مایلم شکم خود را با شکم شما بمالم فرمود: همین جا! پیراهن از روی شکم بالا زد و من نیز جامه خود را کنار زدم و شکم خود را بشکم آن جناب چسباندم بعد مرا نشانند) و طبعی که خرما داشت جلو من گذاشت شروع بخوردن کرد بعد شروع بصحبت کرد و از معده خود شکایت نمود من تشنه شدم و تقاضای آب کردم فرمود: کنیز از شربت می آشامم باو بده شربتی که از آب خرما گرفته شده بود برایم آورد در يك قحح مسی آشامیدم از عسل شیرین تر بود. عرض کردم: همین شربت معده شما را خراب کرده. فرمود: این شربت از خرماي ملك و قفي پیغمبر صلی الله علیه و اله و سلم است که صبح زود جمع میکنند و آب بر روی آن میریزند و کنیزی آن را در آب می فشارد من بعد از غذا از آن شربت می آشامم شب کنیز شربت آن خرماها را میگیرد و بسایر خانواده ها میدهد

21. بحار ج 63 ص 149، باب العنب؛ در این باب روایاتی درباره علاقه امام علی(ع) و امام سجاد(ع) به انگور وجود دارد. در باب های دیگر هم اخباری از خواص انگور خصوصا از امام رضا(ع) وجود دارد. و در روایتی هم گزارشی از اتفاق یک باغ انگور توسط امام رضا(ع) در مدینه به مستمندی که حق شکرگزاری در برابر انفاق های امام رضا(ع) را انجام داده بود وجود دارد. که نظر به اقامت امام رضا(ع) در صریا این باغ انگور انفاق شده می تواند از انگورستان های صریا باشد. از مجموع این روایات دانسته می شود هم علاقمندی امام جواد(ع) به انگور، علاقه ای مشترک و شاید موروثی در خاندان امامت باشد و هم بخشی از این علاقمندی، به علت وجود انگورستان در منطقه صریا بود که در حقیقت انگور های عمل از موقوفات فاطمی بود.

جدول ایده یابی

خاستگاه ایده	ایده های برنامه ای/تبلیغی
جامعه مدینه و اهل بیت	غربت تاریخی اهل بیت در شهر مدینه در نهایت منجر به هجرت اهل بیت در دوران میانی امامت از این شهر به حومه آن شد ^{۲۲}
علائق فاطمی	- امام جواد(ع) و علاقمندی به فرهنگ و میراث فاطمی و تلاش برای احیای آن و تاکید بر آن برای مسلمانان و شیعیان - ماهیت متعالی علایق امام معصوم و کارکرد پیام سازی آن برای دیگران
سکونت در صریا	سکونت در صریا نشانی بر غربت (امامان و) امام جواد در مدینه همانند مادرش حضرت زهرا (س)
محصولات کشاورزی خاص	عنایت به استفاده از محصولات موقوفات نبوی - فاطمی به جهت برکت و معنویت آنها ^{۲۳}

رویکرد شخصیتی: علمی

ویژگی‌ها	دانش بیكران در کودکی، نشان امامت آن حضرت برای شیعه و عامه
نکته‌ها	- گفتمان علمی امام با 80 نفر از بزرگان شیعه در سال اول امامت به هنگام مراسم حج در مدینه - مناظره با مامون و علمای دربار او در سال دوم امامت در بغداد - گفتگوی امام با غلامان از مناطق گوناگون فارس و اندلس و شمال آفریقا و روم و ... بزبانهای خودشان

22 . امام صادق(ع) و کاظم(ع) در غزویض در حومه شمال شرقی مدینه و امام رضا(ع) تا امام هادی(ع) در صریا
23 . در داستان شطیطه از شیعیان خراسان که امام معصوم تنها هدیه او را می پذیرد در برابر، برایش پارچه ای جهت کفن برای او می فرستد که از پنبه زمین های صریا تهیه شده است (الموسوعة الكبرى عن فاطمة الزهراء، الأنصاري، ج7، ص:158 : ... قال لي: اقرأ عليها شطیطه - السلام كثيرا و قل لها: جعلت شقنك في أفغانی و بعثت إليك بهذه من أفغاننا من قطن قرینتا صریا، قرية فاطمة عليها السلام و بذر قطن؛ كانت تزرعه ببدها الشریفة لأفغان ولدها، و غزل أختی حکمة بنت أبي عبد الله علیه السلام و قصارة بده لکفنه، فأجعلها في کفنك ...)

<p>- امام در حدود 120 راوی حدیث داشته است که از آنان در حدود 220 حدیث به ما رسیده است²⁴</p> <p>- امام و احیای شخصیت امیرالمومنین امام علی(ع) در قالب نشر احادیث آن حضرت (با فرصت شناسی اعلان افضلیت امام علی(ع) و معاویه ستیزی مامون)</p> <p>- امام جواد(ع) در مناظرات در دربار مامون یا در جلسات دیگر، این فرصت را یافت تا به نقد و بررسی احادیث جعلی عامه در فضائل خلفای سه گانه²⁵ و یا قرائت باطل آنان از شخصیت پیامبر(ص) بپردازد.²⁶</p> <p>- دوران امام جواد(ع) دوران تشویق به استفاده دانش پژوهان شیعی از میراث حدیثی شاگردان صادقین و حفظ و پالایش آنها است²⁷</p>	<p>تحلیل ها</p> <p>دانش بیکران و غیبی شاخصه همه امامان شیعه و معصومین است، ولی این شاخصه در امام جواد(ع) به علت مسئله امامت در کودکی جلوه و نمود خاصی دارد، و در حقیقت از مهمترین نشانه های حقانیت ایشان (به ویژه در برابر جبهه باطل که به معجزه و ولایت تکوینی امام اعتقادی نداشت) بود.</p>
---	--

گاه شمار و گونه شناسی مناظرات امام جواد(ع) ²⁸			
زمان	مخاطب	رویکرد محتوایی	دستاورد
ماه ذیحجه سال 203	علمای شیعه عبدالله بن کاظم	مناظره فقهی/(کلامی): حکم خاصی از طلاق و نزدیکی با حیوان و	ابطال ادعای امامت عبدالله و تثبیت امامت خود برای خواص علمای شیعه

24 . حیات فکری و سیاسی ائمه، جعفریان ص489

25 . مناظره مفصل یحیی بن اکثم با امام در مورد احادیث ادعا شده در فضیلت خلیفه اول تا سوم (نک: مرحوم طبرسی، احتجاج، ج 2، ص 248 ؛ علامه مجلسی، بحار الانوار، ج 50، ص 83)

26 . حدیثی از امام در رد کردن نظریه اهلیت که «امی» بودن پیامبر را حمل بر بیسوادی آن حضرت می کردند و تفسیر درست این کلمه به

معنی انتساب به «ام القری» یعنی مکه مکرمه (صفار قمی، بصائر الدرجات، ص246، ح4 ؛ صدوق، علل الشرایع، باب105، ح1)

27 . حَمْدُ بِنِ أَبِي خَلْفِ ظَنَرِ أَبِي جَعْفَرِ (ع)، قَالَ، كُنْتُ مَرِيضًا فَدَخَلَ عَلَيَّ أَبُو جَعْفَرِ (ع) يَعُوذُنِي فِي مَرَضِي، فَإِذَا عِنْدَ رَأْسِي كِتَابٌ يَوْمَ وَ لَيْلَةٍ، فَجَعَلَ يَتَصَفَّحُهُ وَرَقَةً وَرَقَةً، حَتَّى أَتَى عَلَيْهِ مِنْ أَوْلَاهِ إِلَى آخِرِهِ، وَ جَعَلَ يَقُولُ: رَجِمَ اللَّهُ يُوثُنَ رَجِمَ اللَّهُ يُوثُنَ رَجِمَ اللَّهُ يُوثُنَ.

28 . طبرسی، الاحتجاج، ج2، فصل مناظرات و احتجاجات ابی جعفر الجواد (ع)

<p>محمد بن عیسی که از شاگردان یونس بن عبدالرحمن و از محدثان شیعه و البته در سن جوانی بود، که با این مناظره از حیرت در امر امامت به یقین و ایمان کامل رسید</p>	<p>مناظره کلامی: درباره حقانیت ادعای امامت امام جواد</p>	<p>محمد بن عیسی بن عبید یقطینی</p>	<p>203 - 204</p>
<p>الزام و اقناع خلیفه و علمای درباری نسبت به دانش بیکران و آسمانی خود و تثبیت مسئله ازدواج</p>	<p>فقهی : حکم صید در حرم حکم محرم و نامحرم در حالات گوناگون (امام در برابر یک پرسش به ظاهر ساده فقهی یحیی بن اکثم، صورت مسئله را به 64 سوال فرعی تقسیم بندی نمودند و پرسش گر و حضار و مامون را مبهودت کردند)</p>	<p>یحیی بن اکثم به نمایندگی از مامون و علمای درباری</p>	<p>204 - 205: پیش از جلسه عقد با ام فضل</p>
<p>ابطال تمامی احادیث با رویکرد تحلیل مفاهیم متناقض درون متنی روایات یا تعارض آن روایات با عقل و یا تعارض این روایات شاذ با روایات مشهور نبوی که معیار هستند</p>	<p>کلامی / حدیثی: نقد و بررسی احادیث عامه در فضیلت تراشی برای خلیفه اول و دوم</p>	<p>یحیی بن اکثم و مامون</p>	<p>204 - 205: بعد از جلسه عقد ام فضل</p>
<p>وحشت معتصم از پیروزی علمی امام رسوایی علمی قاضی و حسادت و کینه شدید او نسبت به امام</p>	<p>فقهی: حکم راهزنان دزدی که محارب باشند</p>	<p>معتصم و ابن ابی دؤاد قاضی و علمای درباری</p>	<p>220</p>

جدول ایده یابی	
ایده های برنامه ای/تبلیغی	خاستگاه ایده
طبق احادیث امامان، بلافاصله پس از شهادت امام پیشین، مقامی معنوی و مرتبه ای روحانی و اختصاصی بنام روح القدس به امام منتقل می شود که همراه خود هم خضوع و خشوعی بیکران در برابر حق تعالی، در امام جدید ایجاد کرده و هم دانش غیبی و ولایت تکوینی را به او افاضه می کند ²⁹	نگاه کلامی/عرفانی به آغاز امامت هر امام
دوران زندگی کوتاه مدت امام جواد(ع) در کودکی و جوانی و امامت ایشان موازی با دوران پرمدعا ترین خلیفه عباسی از جهت دانش و تیم علمای درباری معتزلی می باشد که سبب نشانه امامت امام جواد(ع) از نوع مناظرات علمی در سطوح مختلف برای دوست و دشمن می باشد.	مناظرات امام جواد(ع)
امام جواد(ع) با بیان مصادیق آشکار و پنهان یک مسئله و موضوع و متکثر کردن یک مسئله به ظاهر ساده به موضوعی پر دامنه، ضمن مبهوت سازی و به اقرار کشاندن مخاطب نسبت به جهل خود، در مقام پاسخگویی، دامنه دانش خود را به نمایش می گذاشت.	روش مناظره ای امام جواد(ع)
اوج مناظره های امام در آغاز امامتش است تا دلیلی باشد بر حقانیت ایشان در برابر دوست و دشمن	سیر زمانی مناظره ها
مناظره امام در قصر معتصم مقابل قاضی و علمای عامه که منجر به شهادت ایشان شد، نشان داد که جریان فکری معتزلی قاضی ابن ابی دؤاد (و سیاست فرهنگی او در ماجرای خلق قرآن) در مقابل دانش بیکران امام، باطل و بیهوده است بدین جهت او در وحشت از رسوایی بیشتر علمی و فکری خود (به ویژه در زمانی که نیازمند ابراز قدرت فکری مقابل محدثین عامه بود) شریک قتل امام گردید.	مناظره پایانی
دوران امامت امام جواد(ع) و نهادینه شدن فعالیت مدارس شیعی در عراق و قم	وضعیت علمی شیعه

29. در این زمینه نک: انسان شناسی و مهدویت، فصل انسان شناسی روحی- فطری. درباره اصل این مقام به ارائه یک روایت بسنده میشود: جَابِرٌ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ □ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ عِلْمِ الْعَالِمِ فَقَالَ لِي يَا جَابِرُ إِنَّ فِي الْأَنْبِيَاءِ وَالْأَوْصِيَاءِ خَمْسَةَ أَرْوَاحِ رُوحِ الْفَقْدَانِ وَ رُوحِ الْفُؤَادِ وَ رُوحِ الشَّهَادَةِ فَبَرُوحِ الْفَقْدَانِ يَا جَابِرُ عَرَفُوا مَا تَحْتَ الْعَرْشِ إِلَى مَا تَحْتَ الثَّرَى ثُمَّ قَالَ يَا جَابِرُ إِنَّ هَذِهِ الْأَرْبَعَةَ أَرْوَاحٌ يُصِيبُهَا الْخَنَازِقُ إِلَّا رُوحَ الْفَقْدَانِ فَإِنَّهَا لَا تَلْهُوُ وَ لَا تَلْعَبُ. (کافی، ج 1، ص 273) و درباره زمان افاضه این مقام نک به: بحار الأنوار، ج 27، ص 291، باب 3 (ان الامام متى يعلم انه امام) و باب 4 (الوقت الذي يعرف الامام الاخير ما عند الاول). در این زمینه هم به یک روایت بسنده می شود: امام صادق □ می فرماید: «تمام علم نزد امیرالمؤمنین □ بود و آن علم به امامان بعد هم به همان اندازه ارث می رسد». بحار الأنوار، ج 27، ص 295.

رویکرد شخصیتی: سفرهای امام

ویژگی ها	دوران کوتاه امامت و جایگاه مهم سفر در زندگی امام
نکته ها	<p><u>سفرهایی به عراق ناشی از احضار های خلفا</u></p> <p>204: اولین سفر به عراق و عقد ازدواج در 15 ذیحجه</p> <p>215: سفر دوم زمان مامون و مراسم عروسی</p> <p>217: سفر سوم و آخرین در زمان مامون</p> <p>218: سفر اول در آغاز خلافت معتصم</p> <p>220: سفر دوم و آخرین به عراق و شهادت امام</p> <p><u>سفرهای حج امام و شیعیان</u></p> <p>199: سفر وداع با پدر</p> <p>203: سفر حج 80 نفر از بزرگان شیعه و دیدار با امام در مدینه</p> <p><u>(210: سال بلوغ امام)³⁰</u></p> <p>215: امام در حج پس از بازگشت از سفر ازدواج با ام فضل</p> <p>217: گزارش حج امام توسط علی بن مهزیار</p> <p>218: سفر حج امام در اولین سال خلافت معتصم</p> <p>219: آخرین حج امام پس از احضار دوم توسط معتصم</p>
تحلیل ها	<p>دوران خاص امامت امام و مجموعه سفرهای دوگانه ناشی از نیازمندی های جبهه حق و تحمیل و اجبار جبهه باطل، و بهرمندی امام از هر دو دسته سفر برای نهادینه نمودن امر امامت و گسترش تشیع</p>

جدول ایده یابی

30. ناظر به مسئله بلوغ جسمی در تعلق ظاهری تکلیف، در گزارش های تاریخی نشانی از سفر حج امام جواد در حد فاصل امامت تا بلوغ دیده نشده است. بدین جهت می توان حدس زد که سفرهای حج امام از سال 210 بدینسو باشد. البته به غیر از سال هایی که امام به اجبار در بغداد بوده است. بدین جهت از سال 210 تا 220، امام می توانسته 9 سفر حج (به علت سفر اجباری به بغداد در سال آخر و شهادت ایشان در اواخر آن سال) داشته باشد.

خاستگاه ایده	ایده های برنامه ای/تبلیغی
سفرهای بغداد	<ul style="list-style-type: none"> - تلاش مامون برای سوء استفاده از کودکی امام ولی بصیرت و هیبت امام هنگام حضور در بغداد، باعث ناکامی نقشه های مامون گردید - فرصت سازی امام هنگام حضور در بغداد برای هدایتگری و یا ارتباط موردی (در پوشش تقیه) با شیعیان
سفرهای حج	فرصت سازی سفر حج برای مدیریت جامعه شیعه توسط امامان در محاصره در تاریخ امامت

رویکرد شخصیتی: اقتصادی	
ویژگی ها	زندگی اقتصادی امام با وجود کودکی و نوجوانی
نکته ها	<ul style="list-style-type: none"> - نامه نگاری امام رضا(ع) از خراسان به فرزند و توصیه به او برای بخشندگی در هر مرتبه خروج از منزل - امام جواد(ع) و ادای قرض های امام رضا(ع)³¹ - شیعیان و ارسال خمس اموال خود از طریق وکلا به امام - موقوفه هایی که برای امام در قم وجود داشت - زندگی امام در صریا و درآمدهای نخلستان ها و باغ های آن برای امام - مقرری یک ملیون درهمی مامون برای امام جواد (ع) <p>امام جواد(ع) با وجود امامت در نوجوانی و جوانی، زندگی ساده ای داشت چنانچه از لابلای گزارش-های تاریخی به دست می-آید لباس امام از پارچه کتان³² و مرکب حضرت هم یا درازگوش بود و یا استر³³</p>
تحلیل ها	درآمدهای امام سه گونه شخصی، حقوق شرعی شیعیان و مقرری خلافت (به اعتبار دامادی اش برای مامون)، بود.

31 . موسوعة الإمام الجواد(ع)، الخزعلي ج1 ص 404: عن المطرفي، قال: ... فدخلت على أبي جعفر عليه السلام. فقال لي: مضى أبو الحسن عليه

السلام و لك عليه أربعة آلاف درهم؟ فقلت: نعم! فرجع المصلی الذي كان تحته، فإذا تحته دنانير، فدفعتها إليّ

32 . شيخ مفيد، الاختصاص، ص102

33 . كليني، الكافي، ج1، ص493، ح2؛ شيخ طوسي، اختيار معرفة الرجال، ص476 و903

درآمدهای شخصی برای هزینه زندگی و انفاق های حضرت، درآمد حقوق شرعی برای مدیریت نیازمندی های جهان تشیع هزینه می شد. مقرری حکومتی هم بخشی از آن خرج هزینه ام فضل دختر مامون می شد و مابقی ان هم بر فقرای مدینه (و یا بغداد در مواقع حضور در بغداد) انفاق می گردید.

جدول ایده یابی

خاستگاه ایده	ایده های برنامه ای/تبلیغی
کشاورزی امامان	تلاش امامان برای استقلال اقتصادی به ویژه در برابر دستگاه خلافت و تلاش های خلفا برای در محاصره اقتصادی قرار دادن امامان (و حتی بی نیاز از درآمد خمس برای هزینه های شخصی)
کشاورزی در صریا	زمین های مساعد کشاورزی در حومه و یا مناطق مجاور مدینه شامل عریض و صریا (حتی تا ینبع در صد کیلومتری مدینه) شاهدانی بر سخت کوشی اهلیت
انفاق های امام از درآمد صریا	انفاق های امام از درآمد صریا (از صدقات پیامبر(ص) به حضرت زهرا(س)) امتدادی بر انفاق های حضرت زهرا(س) و امام علی(ع) از درآمد فدک و باغ های هفت گانه حضرت زهرا(س) در حومه مدینه
انفاق های جوادی	الگوی مصرف در سیره امامان خصوصا امام جواد(ع)، بر بهرمندی حداقلی فردی و خانوادگی و انفاق گری گسترده متمرکز است.

رویکرد شخصیتی: خانواده حضرت

ویژگی ها	امام از زمان تولد تا بلوغ تنها 4 سال در محضر پدر بود. و از بلوغ تا زمان شهادت تنها 10 سال زندگی کرد. بدین جهت دارای محدودترین زندگی خانوادگی در میان امامان است
نکته ها	همسران امام: سمانه مغربیه مادر امام هادی(ع) (دوران همسری: 7 سال از سال 211 تا 218) ام فضل دختر مامون (دوران همسری: 3 سال (از 215 تا 218))

<p>بانویی از تبار عمار یاسر کنیزهایی دیگر که مادر دیگر فرزندان حضرت بودند <u>فرزندان امام</u> امام دارای سه پسر «امام هادی(ع)، موسی مبرقع (مهاجر به قم و تبارش در قم و جد سادات رضوی) و یحیی (بدون فرزند)» بود و دارای سه دختر بنام های حکیمه (نقش آفرین در ماجرای تولد و غیبت امام زمان(عج)) و فاطمه و خدیجه بود</p>	
<p>تحلیل ها امام جواد(ع) به علت نامزد شدن برای ازدواج با دختر مامون در 5 سالگی (به هنگام ازدواج امام رضا(ع) با دختر دیگر مامون در مرو) تنها امامی بود که از کودکی مورد مراقبت دستگاه خلافت برای انجام ازدواج تحمیلی با کارکردهای گوناگون اطلاعاتی و فرزندآوری بود بدین جهت ایشان در میان امامان، زودترین زمان ازدواج را با همسران شایسته و ناشایسته و همچنین زودترین زمان فرزند آوری را داشت.</p>	

جدول ایده یابی	
ایده های برنامه ای/تبلیغی	خاستگاه ایده
تعدد همسران و فرزندان، تدبیری برای سردرگم سازی جانشین معصوم تا آخرین لحظه اعلان و یا تحقق رسمی امامت امام بعد	تعدد همسران و کنیزان
تلاش اهلیت برای نیرو سازی از نزدیکان خود برای آینده جبهه حق	تعدد همسران و فرزندان

رویکرد شخصیتی: تحلیل مسئله ازدواج با ام فضل

<p>مامون و اصرار برای ازدواج تحمیلی/سیاسی^{۳۴} دخترانش با امام رضا(ع) و جواد(ع)، و تأکید بر انجام ازدواج ام فضل با امام جواد(ع)، پس از ناکامی اش در برابر امام رضا(ع) در مسئله ولایتعهدی</p>	<p>ویژگی ها</p>
<p>عملکرد مأمون، در مواجهه با امام جواد(ع) نشان می دهد که او بر مسئله ازدواج و تسریع در آن مانند تمامی دیگر برنامه هایش (همانند ماجرای ولایتعهدی نسبت به امام رضا(ع) و یا ماجرای خلق قرآن در برابر علمای عامه) طرح و برنامه جدی و بلند مدتی دارد. بدین جهت در اولین سال ورودش به عراق رویداد عقد و در اولین سال های بلوغ امام جواد(ع) رویداد ازدواج به سرعت برگزار می گردد.^{۳۵}</p>	<p>نکته ها</p>
<p>برای این ازدواج تحمیلی و سیاسی می توان اهداف زیر را بر شمرد:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ازدواج با هدف رصد پیوسته و کامل برنامه های امام - ازدواج با هدف کسب مشروعیت جامعه اسلامی و خصوصا در میان شیعیان و علویان (زیدیه)^{۳۶} - ازدواج با هدف ایجاد نسل مشترک^{۳۷} (نه برای خط خلافت بنی عباس بلکه برای مصادره خط امامت شیعی و مسئله مهدویت قریب الوقوع) - تلاش برای آلوده سازی امام با لهو و لعب از معبر ارتباط با شخصیت ها و زندگی درباری با هدف نهائی تخریب شخصیت معنوی امام 	<p>تحلیل ها</p>

جدول ایده یابی

34 . آنچه سیاسی بودن این ازدواج را تأکید می کند این است که سایر دامادهای مأمون، همگی از عباسیان بودند. جالب تر آنکه نام متوکل که از دشمنان سرسخت علویان بود نیز در این لیست به چشم می خورد. دامادهای مأمون: محمد بن معتصم؛ واثق؛ متوکل؛ عبدالله بن منصور بن مهدی؛ و امام جواد(ع). هستند (به نظر می رسد که ام حبیب که به دستور مامون به ازدواج امام رضا(ع) در آمد، به احتمال زیاد به علت جوانی مامون

در آن سال، خواهر مامون بوده است)

35 . در تاریخ معصومین مسئله همسران نامناسب درباره معصوم اول (به شهادت شان نزول سوره تحریم) و سوم (جعه بنت اشعث) و یازدهم رخ داده است. در مورد معصوم سوم، شخصیت جعه برآمده از خانه نفاق اشعث بن قیس بود که بعدها تطمیع خلافت او را تبدیل به عنصر نفوذی کرد. ولی در معصوم اول و یازدهم بر اساس قرآن و شواهد می توان ادعا کرد که اساسا ورود آن همسران به منزل معصوم با طرح قبلی بوده و در برابر شخص معصوم هم در برابر این توطئه خاص و پیچیده هوشیارانه عمل کرده است.

36 . اصفهانی، مقاتل الطالبیین، ص 454

37 . جمله خود مامون در زمان جاری ساختن خطبه عقد ام فضل چنین است: «أحببت أن أكون جدًا لمرء ولده رسول الله صَلَّى الله عليه و آله و سلم و علي بن أبي طالب عليه السلام»: يعقوبی، تاریخ یعقوبی، ج 2 ص 454

خاستگاه ایده	ایده های برنامه ای/تبلیغی
ازدواج سیاسی	<ul style="list-style-type: none"> - پیچیدگی مواجهه حق و باطل و شخصی شدن و ورود آن در خصوصی ترین زمینه های زندگی اهلبیت، در زمان امام جواد (ع) - ازدواج دختران مامون و نقش آفرینی آنان برای برنامه های پدر در برابر خط امامت، بیانگر نیروسازی های ویژه مامون برای توطئه های خود در بلند مدت بود.
زندگی با ام فضل در مدینه	<ul style="list-style-type: none"> - امام جواد(ع) و تلاش برای مدیریت بحران در مسئله ازدواج، با فاصله گیری از کانون قدرت مامون و ختنی سازی امکان ارتباط پیوسته ام فضل با پدرش - حضور قهری ام فضل در جمع بانوان اهلبیت (عمه های امام جواد(ع)) در مدینه (صریا) و مشاهده فضای معنوی و اخلاقی و علمی بالای آن بانوان، نقش بسیاری در تضعیف جایگاه و تزلزل شخصیت ام فضل (در مقام توطئه گری مستقیم بر علیه امام) داشت.
زمان تولد امام هادی(ع)	فرزند آوری پیش از محقق شدن ازدواج تحمیلی، تدبیری از سوی امام برای حفظ سلامت خط امامت
تعریف شخصیت مجازی برای ام فضل	<p>تلاش برای بازسازی نقش تاریخی دو همسر مسئله دار پیامبر(ص) از جهت اعتبار بخشی به ام فضل به صرف حضور در منزل امام و طراحی شخصیتی پر شور و شر از او در آینده تشیع و اسلام ا</p>

رویکرد شخصیتی: خادمان و کارگزاران امام	
ویژگی ها	
نکته ها	<p><u>دربان امام جواد(ع):</u> عمر و بن فرات: <u>دربان و باب حضرت (و کاتب)</u> <u>خدمتگزاران امام:</u> موفق بن هارون خادم (خدمتگزار امام رضا(ع) و امام جواد(ع)) روای حدیث از امام</p>

<p>یاسر خادم مولی حمزه بن الیسع اشعری، او دارای کتاب و راوی حدیثی (ماجرای حرز) از امام جواد (ع) است</p> <p>یحیی خادم</p> <p>خیران خادم: خادم امام رضا (ع) و امام جواد (ع) و راوی احادیث و وکیل از امام جواد (ع) و هادی (ع)، و فرزندش با نام خیرانی روای احادیث او</p> <p>نصر خادم: خادم امام جواد (ع) و امام هادی (ع) و کاتب وصایت امام جواد (ع) برای امام هادی (ع)</p> <p>محمد بن حارث نوفلی از خدمتگزاران</p> <p>عبدالله بن مساور سرپرست اموال و باغ های حضرت</p> <p>محمد بن نصر معلم و سرپرست فرزندان امام</p> <p>عثمان بن سعید عمری اسدی، به عنوان خدمتکاری در یازده سالگی وارد منزل امام شد^{۳۸}</p>	
<p>تحلیل ها</p> <p>خدامان اهل بیت اغلب بردگان یا انسان های گمنامی بودند که به نام خدمتگزاری وارد منزل امامان می شدند، ولی از برکت حضور در منزل امام به درجات بالای علمی و تربیتی و عبادی می رسیدند.</p>	

جدول ایده یابی	
ایده های برنامه ای/تبلیغی	خاستگاه ایده
<p>سلامت اعتقادی و اخلاقی خدامان نشان عمق تربیت یافتگی و معرفت آگاهانه و مخلصانه خدامان اهل بیت در مقام نزدیکترین انسان ها به آنان است</p>	<p>شخصیت اخلاقی خدامان</p>
<p>نقش خدامان تربیت یافته در منزل امام در نشر احادیث و سبک زندگی امام برای شیعه</p>	<p>خدامان محدث</p>
<p>- تربیت یافته ترین خادم در تاریخ امامت که به جهت توفیق تربیت یافتگی از نوجوانی تا بزرگسالی، سرانجام توفیق کسب مقام نیابت اول دوران غیبت صغری را یافت</p>	<p>عثمان بن سعید</p>

38 . البته او بیشترین توفیق را از برکت 43 سال حضور در منزل امام هادی (ع) یافت که در آن منزل تربیتی کامل یافت تا بدان حد که تدریجا جزو خواص پاران امام هادی (ع) و وکیل اول امام عسکری (ع) و نایب اول دوران غیبت صغری برای امام زمان (عج) گردید.

- سیر تاریخی رشد مقام و شخصیت خادمان اهلبیت که در مرحله عثمان بن سعید، به مقام تحمل نیابت از امام می رسد.	
---	--

رویکرد شخصیتی: حرزهای امام	
- شخصیت عبادی - معنوی امام	ویژگی ها
- حرز امام جواد(ع) که پناه آن حضرت در برابر کید و توطئه های مامون و ام فضل بود. ³⁹ - حرز امام جواد(ع) برای فرزندش که اصحابش را هم به همراه داشتن ان توصیه می کرد. ⁴⁰ - ذکری که حجاب معنوی امام بود. ⁴¹ - (و همچنین حرز و دعای امام برای دفع زلزله های پیاپی از شهر اهواز و همچنین دعای امام برای شیعه مظلوم و تحت ستم قم که هر دو به علی بن مهزیار اهوازی رسید)	نکته ها
سن کم و دشمنان فراوان امام و فرزندش و تدبیر توسل به ادعیه و حرزهای دینی جهت حفظ از کید دشمنان و	تحلیل ها

جدول ایده یابی	
ایده های برنامه ای/تبلیغی	خاستگاه ایده

39. حرز امام جواد(ع) دعایی کوتاه است که به طریقی خاص نوشته شده و بر بازو بسته شده و همراه با برخی آیات قرآن و نمازی خاص باید

استفاده گردد. زمان کشف این حرز وقتی بود که مامون امام را در حوالی سال 217-218 به بغداد احضار کرده بود و بر اثر سعایت های ام فضل ، مامون نیمه شبی امام را مورد حمله مسلحانه قرار داد. ولی گزندی به امام نرسید. پس مامون دانست که امام با توسلی غیبی محافظت می گردد. پس با اصرار از امام آن را خواست. و امام چون مامون در آستانه نبرد با رومیان بود، آن را بدو داد تا در جنگ با رومیان پیروز گردد. متن اصلی حرز که در شرایط خاصی باید همراه با انسان باشد چنین است:

"بسم الله الرحمن الرحيم" یا نُورُ یا بُرْهَانُ یا مُبِیْنٌ یا مُنیرٌ یا رَبِّ اِکْفِنِ الشُّرُورَ وَ اِفَاتِ الدُّهُورَ وَ اَسْئَلُكَ الْجَنَّةَ یَوْمَ یُنْفَخُ فی الصُّورِ ای نور و ای دلیل روشن و ای آشکارکننده ای نوربخش پروردگارا کفایتم کن از شرور و آفات روزگار و از تو خواهم رهایی را در روزی که دمیده شود در صور ((مهج الدعوات) ابن طائوس ص 52 - 60).

40. موسوعة الإمام الجواد(ع)، الخزعلي ج 2 ص 315 : عبد العظیم بن عبد الله الحسني: إن أبا جعفر محمد بن علي الرضا عليهما السلام كتب هذه العوذة لابنه أبي الحسن علي بن محمد عليهما السلام، و هو صبي في المهدي، و كان يعوذه بها و يأمر أصحابه به. الحرز: «بسم الله الرحمن الرحيم، لا حول و لا قوة إلا بالله العلي العظيم. اللهم رب الملائكة و الروح، و النبيين و المرسلين، و قاهر من في السموات و الأرضين

41. موسوعة الإمام الجواد(ع)، الخزعلي ج 2 ص 325 : السيد بن طائوس رحمه الله: حجاب محمد بن علي عليهما السلام: «الخالق أعظم من المخلوقين، و الرازق أبسط يدا من المرزوقين، و نار الله المؤصدة، في عمد ممددة، تكيد أفئدة المردة، و تردّ كيد الحسدة بالأقسام بالأحكام، باللوح المحفوظ، و الحجاب المضروب، بعرش ربنا العظيم. احتجبت و استترت و استجرت و اعتصمت و تحصنت ب «الم»، و ب «كهيعص» و ب «طه» و ب «طسم»، و ب «حم»، و ب «حم عسق»، و «ن»، و ب «طس»، و ب «ق» و القرآن المجيد»، «وَ إِنَّهُ لَقَسَمٌ لِّو تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ» «1»، و الله وليي وَ نِعْمَ الوَكِيل

حرز	ترکیبی ویژه از همراه داشتن دعا و قرآن جهت ایجاد سپری محافظتی از شیاطین جن و انس و تهدیدهای آشکار و پنهان
حرز امام جواد	توسل به امدادهای غیبی، عاملی برای ایجاد موازنه در جنگ نرم با سران باطل
بهرمندی مامون از حرز امام	<ul style="list-style-type: none"> - نیازمندی خلیفه ای مقتدر با بزرگترین ارتش و پشتوانه اقتصادی در تاریخ جهان اسلام، به سلاح معنوی و غیبی امام جواد(ع)، امام جوان شیعیان - زمان شناسی امام در دادن حرز به مامون در زمانی که حاکم اسلامی در برابر جبهه کفر بود (در کنار علم غیبی امام به قریب الوقوع بودن مرگ مامون و عدم امکان سوء استفاده از آن حرز توسط او)

رویکرد شخصیتی: شخصیت عبادی	
ویژگی ها	برنامه های عبادی ثابت امام جواد(ع) در دوران زندگی
نکته ها	<ul style="list-style-type: none"> - امام در زمانی که در مدینه بود (با توجه به اقامت و سکونت ایشان در صریا در حومه مدینه) از جهت حضور پیوسته هر روز در مسجد النبی و زیارت مزار نبوی و اقامه نماز در محل خانه حضرت زهرا(س) در داخل مسجد از همان سن کودکی - امام جواد(ع) در آغاز هر ماه (قمری) نماز خوانده و صدقه می داد.^{۴۲} - ذکر تسبیح خاص امام در 12 و 13 هر ماه^{۴۳}
تحلیل ها	امامان دارای بالاترین مرتبه عبودیت در برابر حق تعالی هستند. ولی ناظر به شرایط زمانه و درامتداد فرهنگ سازی امامان پیشین، دارای برخی رفتارهای عبادی شاخص و برجسته می گردند تا فرهنگ عبادی شیعه غنی تر بگردد.

جدول ایده یابی	
خاستگاه ایده	ایده های برنامه ای/تبلیغی

42 . موسوعة الإمام الجواد(ع)، الخزعلي ج 1 ص 391 : الوشاء- يعني الحسن بن علي بن إلياس الخزاز- قال: كان أبو جعفر محمد بن علي عليهما السلام إذا دخل شهر جديد يصلي ... و يتصدق بما يتسهل، فيشتري به سلامة ذلك الشهر كله ..

43 . موسوعة الإمام الجواد(ع)، الخزعلي ج 2 ص 302 : الراوندي رحمه الله: تسبيح محمد بن علي عليهما السلام في اليوم الثاني عشر و الثالث عشر [من كل شهر]: «سبحان من لا يعتدي على أهل مملكته، سبحان من لا يؤاخذ أهل الأرض بألوان العذاب، سبحان الله و بحمده»

عبادت در خانه حضرت زهر(س)	- امام جواد(ع) و جمع بین عبادت و بین احیای ارزش ها و هویت تاریخی اهل بیت، با هدف اتمام حجت بر جامعه عامه و فرهنگ سازی برای جامعه شیعه - امام جواد(ع) و جمع بین عبادت و شعار سیاسی با نماز گزاری در خانه حضرت زهر(س)
فرهنگ عبادی خاص	بازتاب لقب تقی برای آن حضرت در سیرت عبادی امام
صدقه خاص امام	صدقه اول هر ماه امام در کنار انفاق های گسترده دیگر امام، تأکیدی بر استفاده بهینه از رفتار اقتصادی عبادی (صدقه خاص) در تأمین سلامت جان و سرمایه و خانواده

4. شخصیت شناسی ناظر به رویداد شهادت مظلومانه آن حضرت:

رویکرد شخصیتی: آزارها و سختی های امام	
ویژگی ها	سختی ها و آزارهای امام در مواجهه با دو خلیفه مقتدر (مامون و معتصم) و خشن (معتصم)
نکته ها	تهدیدها و آزارها در زمان مامون: - تهدید به شهادت در دوران مامون پس از ازدواج با ام فضل و عملی شدن آن حداقل یک مرتبه در همان ماه های آغازین زندگی مشترک در زمان اقامت در بغداد (در ماجرای اشکار شدن حرز امام) ⁴⁴ - امام و رنج سفرها و زندگی در حصر غیر مستقیم در مجاورت دربار در بغداد - ام فضل و جاسوسی و رساندن پیوسته اخبار امام از طریق نامه نگری با پدر از مدینه به بغداد تهدیدها و آزارها در زمان معتصم:

44 . موسوعة الإمام الجواد(ع)، الخزعلي ج1 ص 26 : الشيخ الصدوق: سَمِيَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ الثَّانِي عَلَيْهِمَا السَّلَامُ: النَّقِي، لِأَنَّهُ اتَّقَى اللَّهَ - عَزَّ وَجَلَّ - فَوَقَاهُ شَرَّ الْمَأْمُونِ، لَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ بِاللَّيْلِ سَكْرَانًا، فَضْرِبَهُ بِسَيْفِهِ، حَتَّى ظَنَّ أَنَّهُ قَدْ قَتَلَهُ، فَوَقَاهُ اللَّهُ شَرَّهُ
موسوعة الإمام الجواد(ع)، الخزعلي ج1 ص 257 : مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى النَّوْفَلِيِّ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى سَيِّدِي أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عَشِيًّا ... وَرَأَيْتُ سَيِّدِي أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ، مَطْرَقًا ... قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مِنْ جَرَاءِ هَذَا الطَّاعِي الْمَأْمُونِ عَلَى اللَّهِ وَ عَلَى دِمَائِنَا، بِالْأَمْسِ قَتَلَ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَ الْآنَ يَرِيدُ قَتْلِي ...

<ul style="list-style-type: none"> - وحشت معتصم تازه بدوران رسیده از پیدایش فرزند از ام فضل و ادعای خلافت از سوی او - تلاش معتصم از آغاز خلافتش برای بدنام سازی امام با جعل اتهامات کذب بر علیه ایشان^{۴۵} - تلاش برای مسموم سازی امام با غذا توسط معتصم در آخرین اقامت امام در بغداد^{۴۶} 	
<p>تلاش مامون و معتصم برای برای خشکاندن ریشه تشیع و یا تضعیف و یا وارد سازی انحراف در آن از معبر همراه سازی امام در فضای خلافت و یا با وارد سازی سنگین ترین فشارها و مراقبت ها بر امام شیعه که در سن جوانی بود، و در برابر صبر و استقامت امام و انجام راهبری تاریخی تشیع در آن مرحله حساس از خلافت عباسی</p>	<p>تحلیل ها</p>

جدول ایده یابی	
ایده های برنامه ای/تبلیغی	خاستگاه ایده
<p>درماندگی زیرکترین خلیفه عباسی و مقتدرترین خلیفه خشن عباسی در برابر امام جوان شیعه، بیانگر عمق صبر و استقامت امام و خثی سازی طرح های آنان به شیوه غیر مستقیم</p>	<p>درماندگی خلفا</p>
<p>گونه شناسی آزارهای هر امام در دوران امامتش، به ویژه ناظر به قوت و ضعف های جریان خلافت</p>	<p>پرونده سازی های مکرر خلفا</p>
<p>ازدواج تحمیلی در شرایط اقتدار خلافت و آغاز جوانی امام، و آزارهای خاص آن برای امام</p>	<p>ازدواج تحمیلی</p>
<p>امام جواد از امامانی که در دوران امامت کوتاه خود شاهد مواجهه با تهدید به ترور یا انجام ترور</p>	<p>ترورهای مکرر</p>

رویکرد شخصیتی: غمنامه شهادت	
<p>شهادت مظلومانه امام در سن جوانی و مظلومیت امام در رویداد شهادت</p>	<p>ویژگی ها</p>

45 . موسوعة الإمام الجواد(ع)، الخزعلي ج 1 ص 215 : ابن أورمة أنه قال: إنَّ المعتصم دعا بجماعة من وزرائه، فقال: اشهدوا لي على محمد بن علي بن موسى عليهم السلام زورا، و اكتبوا أنه أراد أن يخرج،

46 . موسوعة امام جواد ج 1 ص 309

<p>نکته ها</p> <p>افراد موثر در شهادت و انگیزه ها:</p> <ul style="list-style-type: none"> - معتصم: خوف از پیدایش فرزندی از امام که چشم طمع به خلافت داشته باشد⁴⁷ - ام فضل: زندگی معنوی با امام را سد راه دنیازدگی خود می دید⁴⁸ - جعفر بن مامون: در حال بستر سازی برای خلافت خود با حذف رقیبان بود⁴⁹ - احمد بن ابی دؤاد: حسادت از دانش بیکران امام و با وجود غلبه بر علمای عامه در ماجرای خلق قران، در برابر دانش بیکران امام، خوار و تحقیر شده بود <p>اقوال درباه روش به شهادت رسیدن امام با سم:</p> <ul style="list-style-type: none"> - با انگور رازقی که امام آن را بسیار دوست می داشت - با حوله مسموم که ام فضل در اختیار امام گذاشت.⁵⁰ - با شربت ترنج مسموم که معتصم به شناس ترک داد تا به امام بخوراند <p>محل و مظلومیت های شهادت:</p> <ul style="list-style-type: none"> - شهادت در شهر بغداد پس از چند ماه زندگی در حصر غیر مستقیم - پیکر امام سه روز پس از شهادت، تحت نظر جهت اطمینان از شهادت و تحقیر پیکر مطهر 	<p>تحلیل ها</p>
--	-----------------

جدول ایده یابی	
ایده های برنامه ای/تبلیغی	خاستگاه ایده
- گونه شناسی شهادت امامان از جهت سن و چگونگی شهادت	سن شهادت

47. بر خلاف مامون که فردی سیاست باز و پیچیده بود و قصد داشت با نفوذ دادن ام فضل به منزل امام اهداف چندگانه ای را بازی کند، معتصم شخصیتی ساده و خشن داشت که می خواست با قدرت و خشونت و مستقیم به اهدافش رسیده و یا موانع را از بین ببرد. بدین جهت او درایت مامون را در استفاده از حضور ام فضل در منزل امام را نداشت و در برابر از ام فضل خواست که نقشه حذف فیزیکی سریع امام را به عهده بگیرد.

48. ام فضل در زمان پدرش و مقهور شخصیت او، ابزاری نفوذی در منزل امام برای سیاست های پیچیده و تودرتوی پدرش بود. ولی بعد از مرگ مامون و تغییر سیاست ها توسط معتصم عملاً ادامه زندگی اش با امام نه تنها از دید او و حتی معتصم بهبودی بلکه خطرناک تشخیص داده شد. بدین جهت ماموریت رهایی از این ازدواج با راهبرد حذف فیزیکی امام در دستور کار معتصم قرار گرفت که ام فضل یکی از مهمترین بازیگران آن شد.

49. او یکی از فرزندان مامون بود. پس از مرگ مامون لشکریان او به خلافت پسرانش تمایل داشتند. ولی مامون، معتصم را جانشین خود کرد تا بحران های پیش رو را با خشونت حل و فصل کند. لذا جعفر موقتاً خلافتش عمویش را پذیرفت ولی پنهانی نقشه هایش بلند منتش برای به خلافت رسیدن را به اجرا گذاشت. او ابتدا با عمو و خواهرش همدست شد تا امام را از پیش رو بردارد. و سپس در سال 223 با بردارش عباس بر علیه معتصم شورش کرد و در آن شورش عباس کشته شد و احتمالاً هم او هم کشته شد.

50. قب، المناقب لابن شهر آشوب رُوِيَ أَنَّ امْرَأَتَهُ امَّ الْفَضْلِ بِنْتُ الْمَأْمُونِ سَمَّتُهُ فِي فَرْجِهِ بِمَنْدِيلٍ فَلَمَّا أَحَسَّ بِذَلِكَ قَالَ لَهَا أَيْلَاكَ اللَّهُ بِدَاءِ لَا دَوَاءَ لَهُ فَوَقَعَتْ الْأَكْلَةَ فِي فَرْجِهَا وَ كَانَتْ تَرْجِعُ إِلَى الْأَطْبَاءِ وَ يُشِيرُونَ بِالْذَّوَاءِ عَلَيْهَا فَلَا يَنْفَعُ ذَلِكَ حَتَّى مَاتَتْ مِنْ عِلَّتِهَا (بحار ج 50 ص 10)

<ul style="list-style-type: none"> - جوان ترین معصومین هنگام شهادت ، حضرت زهرا (18 سالگی) امام جواد (25 سالگی) امام عسکری (28 سالگی) - جوانی در شهادت در ابتدای دوران خط امامت 250 ساله و در انتهای این دوران، شهادی بر فزونی و شدت هجوم ها و توطئه های جریان و جبهه باطل در این دو مقطع زمانی است 	
<ul style="list-style-type: none"> - تنوع گزارش ها درباره شهادت، گواه مظلومیت و آزار شدید امام در اقامت چندماهه پایانی زندگانی اش در بغداد است. - تنوع افراد موثر در شهادت حضرت، نشان تشکیل جبهه ای واحد در دربار عباسی اعم از رجال سیاسی و فکری و بانوان و ... برای حذف فیزیکی امام است - تنوع افراد موثر در شهادت، نشان کینه ها و حسادت ها در درباره عباسی نسبت به موقعیت و جایگاه اجتماعی و مقامات معنوی ان حضرت است 	<p>گزارش ها درباره نحوه شهادت</p>